

OTVORENÉ NEBO

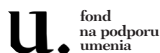
MICHALA
RIES

Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.
Miletičova 23, 821 09 Bratislava 2
E-mail: info@slovenskyspisovatel.sk
www.slovenskyspisovatel.sk
Zodpovedná redaktorka Kristína Němcová
Prvé vydanie
Tlač FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Napísanie románu podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia.

Tento príbeh je fikcia. Všetky mená, postavy, miesta a udalosti sú výtvorom autorkinej fantázie alebo súčasťou vymysleného príbehu. Akákoľvek podobnosť so skutočnými miestami, udalosťami a žijúcimi či nežijúcimi osobami je náhodná.

Copyright © Michala Ries 2024
Cover Design © Barbara Baloghová 2024
Cover Photo © Ildiko Neer / Trevillion Images
Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2024

ISBN 978-80-220-2555-3

Strecha pivnice sa škerí rozďaveným otvorom na povalôčku. Tam líha na handrách päť ľudí. Päť bo-
žích obrazov. Päť slobodných občanov. Päť žobrákov.
Päť výkričníkov do tupých svedomí. Päť otáznikov
budúcnosti.

FRAŇO KRÁL: *Čenkovej deti*

Prológ

Barborka, deväť rokov

Som hladná.

Pritiahnem si bundu bližšie k telu. Nedá sa zapnúť a rukávy sú mi krátke, ale mama hovorí, že na inú nemáme. Ona si novú bundu kúpila. Je krásna. Čierna, lesklá a okolo kapucne má kožušinku.

Na chrbte mi pristane niečo tvrdé a ťažké.

„Au!“ zjajknem a otočím sa.

Ďalšia hrča blata ma trafi priamo do tváre.

Vytriem si blato z očí a hľadám toho, kto to urobil.

Spolužiaci. Smejú sa a ukazujú na mňa prstom.

Nahnevane zatnem ruky do pästí.

Posmievajú sa mi. Pichajú do mňa pravítkom. Odťahnu stoličku, keď sa na ňu chcem posadiť. Nadávajú mi.

Nenávidím ich.

Pri nohe mi leží kameň.

Zohnem sa poň a hodím ho do chlapca, ktorý sa najviac smeje.

Trafím ho presne tam, kam som chcela.

Do čela.

Potom sa otočím a utekám rýchlo preč.

Sú zlí, zaslúžili si to.

Aj učiteľka je zlá. Kričí na mňa. Hovorí, že som hlúpa.

Som hladná, unavená, smutná a je mi zima.

Ale nie som hlúpa.

Spomalím, keď sa priblížim k cukrárni. Snažím sa byť nenápadná, no čašníčka si ma hneď všimne a škaredo sa zamračí.

Rýchlo sa obzriem po stoloch a zvažujem, či odísť s prázdnyimi rukami.

„Vypadni!“

Vybavím si ten zúfalý plač. Ja musím.

Bleskovo schmatnem zo stola svoj úlovok a zase utekám.

Kričí za mnou, že som krpatá zlodejka a odporná tuláčka.

Neviem, čo je to tuláčka.

Som zlodejka. Ale nie preto, že by som chcela. Rada by som jej dala peniaze, ale žiadne nemáme. Mama si kúpila tú bundu. Aby bola pekná a nebolo jej zima. Povedala, že bez bundy nám nenájde druhého tatina. A bez tatina nie sú peniaze. Vraj je to nejaký čarovný kruh.

Keď už nevládzem s dychom, zastanem a opatrne otvorím dľaň. Mám tam dve malé podlhovasté vrečúška.

Cukor.

Prehltnem sliny a rýchlo ich znovu schovám do päste. Snažím sa nemyslieť na tú sladkú chuť. Nie sú pre mňa.

V lepšie dni sa mi podarí ukradnúť aj maličký kek-sík, ktorý niekto nechá nezjedený na stole pri prázdnom hrnčeku, a ten si nechávam pre seba.

Dnes nie je taký deň.

O chvíľu uvidím našu bytovku. Je škaredá. Ešte ani nevstúpim do chodby a už pokrčím nos nad tým smradom. Obídem miesto, kde je schodisko ovracané.

Výťah nefunguje a ja pomaly stúpam nahor. Bývame na treťom poschodí. Keď som v polovici cesty, začujem vreskot.

Prázdny žalúdok mi nepríjemne skrúti. To kričí mama.

Už nejdem pomaly, bežím, nohy ma pália a dychčím. Každým schodom je krik hlasnejší, už rozoznávam aj slová. A hrozný plač.

Ruky sa mi trasú, keď stlačím kľučku.

„Drž už hubu! Daj mi pokoj! Chcem sa vyspať! Mala som ťa hodiť do koša, keď si sa narodil!“

Drží ho dolu hlavou za nožičku a divo ním trasie.

Udrie ho dlaňou po chrbte. Silno.

„Skurvený zasran!“

Zaženie sa, akoby ho chcela odhodiť.

„Nie!“ zvresknem a hodím sa dopredu.

Vytrhnem jej ho a pritisnem si ho k sebe.

„Choď spať, mama, nakrímim ho a prestane,“ poviem roztrasene. Snažím sa neplakať, to by ju nahnevalo ešte viac.

„Ale rýchlo!“ zavrčí a zatresne za sebou dvere spálne.

Slzy mi začnú tiecť po lícach. Kolišiem Sebiho v náručí a potichu mu spievam. Zúfalý rev sa po chvíli premení na tiché mrnčanie. Hladkám ho po chudom chrbátiku, kde sa mu črtá červený odtlačok maminej ruky.

Vydýchnem si. Už je dobre.

Namiesto plienky mu dám starú handru a potom ho oblečiem. Je tu skoro rovnako zima ako vonku, prečo bol holý?

Jednou rukou si ho túlim a druhou postavím na sporák trochu vody. Zubami roztrhnem vrecúška s cukrom, obe tam vysypem a čakám, kým sa voda zohreje.

V hlave mám stále ten obraz, ako ním trasie.

Prečo? Prečo sa k nemu tak správa? A ku mne?

Keď má dobré dni, mám ju rada.

Keď má dni ako dnes, aj ju nenávidím.

Voda sa zohreje a ja ju nalejem do Sebiho fľašky.

Dychtivo sa prisaje na cumlík a pije.

Mama hovorila, že peniaze prídu až zajtra. Dovtedy musíme vydržať.

Keď máme prídu peniaze, jedla máme dosť vždy len pár dní. Ostatné dni je doma aspoň niečo. Alebo nie je. Ja mám obedy v škole, vydržím, ale Sebi nemá nič. Odložila by som mu z obeda, ale to on ešte nemôže. Mama mu kupuje mlieko a cukor. Ale sú dni, keď nemáme ani to. A on plače a plače, lebo je hladný. Mama je potom nervózna.

A jej nervozita bolí.

Keď sa Sebi vyspí, zoberiem ho do kočíka a pôjdeme k babke na druhú stranu mesta. Poprosím ju o peniaze, aby mal čo jesť. Hádám sa zľutuje, keď ho uvidí.

Má tie najkrajšie modré oči.

Ovinie mi ručičku okolo prsta.

Na líce mu spadne moja slza.

Utriem ju a nasilu sa usmejem na svojho trojmesačného brata.

„Lúbim ťa. Urobím všetko, aby som ťa ochránila. Všetko.“

Prvá část

Žobráci

Barborka, trinásť rokov

Pri hlave mi niečo tresne.

Prudko vyskočím a zhodím z lavice učebnicu fyziky.

„Spíš mi na hodine, Janická?“

Žmúrim na učiteľku a mlčím. Za chrbtom počujem tlmený chichot.

Pravda? Zlá odpoveď.

Klamstvo? Zlá odpoveď.

„Možno by si si mala po nociach menej vypisovať s chalanmi a viac sa zaujímať o štúdium! Nemala by si z písomiek štvorky!“

„Pardon,“ zamumlem a posadím sa. Potlačím zívnutie. Jej hlas ma uspáva.

Nepíšem si po nociach s nikým, nemám mobil. Jeden som mala, mamin starý, s rozbitým displejom, bez dvoch tlačidiel a bez kreditu. Jediný, kto mi naň volal, bola ona. Ale už nemám ani ten, asi pred dvomi mesiacmi ho schválne rozbila. Mám však dvoch malých bratov, o ktorých sa treba starať. Janko má len štyri mesiace a zle spáva. A mama dnes v noci nebola doma. Ani včera. Vlastne sa o nich starám, aj keď je doma.

Nemám sa kedy vyspať, nieto sa ešte učiť.

Hodina sa vlečie pomaly, v bruchu mi nahlas škvírka. Našťastie už bude obed. Oblúbená časť môjho dňa.

Obedy mi platí babka, mama o tom ani nevie. Kedysi mame dávala peniaze, ale keď zistila, že ich na jedlo aj tak neminie, zaplatila mi obedы. V školskej taške stále nosím misku, a keď je vo výdajnom okienku teta kuchárka s fialovými vlasmi, dám jej ju a ona mi ju naplní zbytkami. Myslí si, že je to pre psa.

Na svete je asi veľa psov, čo sa majú lepšie ako my.

Keď sa hodina skončí, celá stuhnutá kráčam do jedálne. Uvoľním sa, až keď otvorím dvere a uvidím ju tam s úsmevom stáť.

Dnes nebudú hladní.

Posadím sa k stolu úplne v kúte a rýchlo do seba hádzem jedlo.

Ani necítim jeho chuť, ruka s vidličkou sa mi trasie, hltavo jem, pretože nedokážem prestať.

Tanier vyškriabem takmer dočista, no zvládla by som ešte jednu porciu.

Obzriem sa okolo seba.

Ostatné decká jedia pomaly, rozprávajú sa a smejú. Vyčítavo sledujem chalana, ktorý nesie k výdajnému okienku nedotknutý tanier. Iné dievča zase odkladá príbor a ohrňa nos nad mäsom.

Pretrpím zvyšok vyučovania a potom čakám na záchoде, až kým ostatní odídu. Musím byť opatrná, na začiatku roka ma nachytali a potom schválne každé nedojedené jedlo zničili alebo podupali, aby som si ho nemohla vziať.

Volajú ma *Kráľovná odpadov*.

Nemám tu kamarátov.

Z odpadkového koša v triede vytiahnem len dvakrát odhryznuté jablko a celú desiatu zabalenú vo vreckovke. Chlebík, saláma, paradajka.

Znova sa mi trasú ruky, tentoraz od hnevu.

Hlupáci.

Prehrabem sa v koši, či tam ešte niečo nenájdem, ale je to všetko. Jedlo zbalím do ruksaku a vykročím domov. Mama prišla až nadránom a podľa toho, ako zakopávala a nadávala, pila. Hádam sa o chlapcov postarala.

So stiahnutým žalúdkom sa približujem k paneláku. Neznášam neistotu. Každý príchod domov je neistota. Bude tam? Ak áno, aký bude mať deň? Budú tam chlapci? V akom budú stave? Bude dnes elektrina?

Vojdem do vchodu a zbehnem dole po schodoch.

Na zemi leží Ivanin otec.

Ivana je moja kamarátka, mám len ju a Dávida. Všetci bývame v jednom vchode. Keď nás pred rokom vysťahovali z bytu, nasťahovali sa doň práve Dávid a jeho mama. My žijeme v pivnici. U Ivany a jej mamy sa môžeme s chlapcami osprchovať, keď ujo nie je doma. Hneval by sa, že míňame ich vodu. Máme od nich tiež natiahnutý kábel, aby sme mali elektrinu, pretože aj keď zo stropu visí slabá žiarovka, v pivnici nie je ani jediná zásuvka. Niekedy však ujo kábel odpojí a nemáme ani elektrinu. Prečo vôbec dovoľí, aby sme niektoré dni ich elektrinu míňali, to neviem. Mama mu určite neplatí. Nie peniazmi.

Strhnem sa, keď zachrápe.

Bojím sa ho viac než mamy. Je... obrovský. Veľký, silný chlap, ktorý veľa pije. A keď pije, bije Ivanu aj jej mamu. Ako môže Ivana vydržať úder od takého chlapa? Je malá, ešte menšia ako ja, a rovnako chudá.

Opatrne si ho prezriem.

Spí alebo je hore? Čo ak na mňa zaútočí, keď budem pri ňom? Leží asi meter od našich dverí, nemôžem sa mu úplne vyhnúť.

Ach, nemohol odpadnúť až na svojom poschodí? Čo robí tu dole? Napínam uši, ale z pivnice sa neozýva žiaden zvuk. To ma vydesí viac ako krik, ktorý je u nás bežný. Sú tam? Nestalo sa im niečo? Mama ich často necháva samých.

Janka odloží do postieľky a čo robí Sebi, to je jej jedno.

Zhlboka sa nadýchnem a snažím sa ignorovať strach. Musím to zvládnuť kvôli nim. Potichučky prejdem k nemu a so srdcom až v krku ho prekročím. Rýchlo stisnem kľučku.

Je zamknuté!

Roztrasenými rukami vytiahnem z vrecka kľúče.

Nahlas zaštrngajú a ujo sa pohne.

V panike sa snažím trafiť do kľúčovej dierky, no nedarí sa mi. Prevalí sa a vydá hlasný ston. Teraz je pri mne ešte bližšie.

Konečne otočím kľúčom a dvere sa otvoria. Zatresem za sebou a zamknem.

Poskočím, keď udrie do dverí.

„Otvor, Ivana!“

Myslí si, že je pred svojím bytom! Nepoviem nič.

„Už je dobre. Sem sa nedostane,“ šepkám si sama pre seba. Chlapcov uvidím okamžite. Obaja sú na posteli. Teda na matraci, ktorý máme na zemi. Našla som ho vyhodенý pri smetiakoch a Ivana mi pomohla dotiahnuť ho sem dole. Pristúpim bližšie. Spia, Sebi objíma Janka. Janko má tváričku červenú a opuchnutú. Musel veľa plakať, a tak ho Sebi vytiahol z postieľky, aby ho mohol objímať. Už to urobil veľakrát.

Môj malý veľký brat. Utešuje Janka rovnako, ako ja zvyknem utešovať jeho.

Hluk ich nezobudil, už sú zvyknutí, a to je dobre.

V spánku necítia hlad ani chlad. Ani to, že nás mama neľúbi.

Skloním sa a oboch pobožkám. Potom ich zakryjem hrubou dekou.

Obzriem sa po malej miestnosti so zadebnenými oknami. Sme tu už dlho, no pripadá mi to tu rovnako odporné ako v prvý deň. Nikdy si nezvyknem. Je tu temno, vlhko a zima. Bojím sa tu. Popri stene je kopec škatúl a debničiek, bicykel, zaváraninové poháre.

Hoci je to teraz náš domov, stále je to pivnica Ivaniých rodičov.

Nie je tu voda, ale Ivana mi každé ráno prinesie dve vedrá, aby sme mali čo piť, z čoho variť a v čom umyť riady. Na varenie máme malú dvojplatničku.

Posadím sa na kraj matraca a schúlím sa do kľbka.

Mala by som sa učiť. Urobiť si úlohy. Hrozí mi prepadnutie z matiky. Znova.

Keď však pred seba rozložím učebnice, písmená a čísla sa mi rozmazávajú pred očami.

Aj tak to nechápem. Nechápem, čo preberáme teraz, ani to, čo sme brali minulý rok, a nebudem chápať ani učivo, ktoré budeme rozoberať zajtra.

Jediný predmet, z ktorého nemám štvorky a päťky, je slovenčina. Mám trojky, vďaka diktátom a slohom. Rada čítam knihy. Teta z knižnice mi dala preukaz zadarmo, keď ma raz videla túžobne nakúkať cez okno. Vždy si požičiam len jednu, aby mama na nič neprišla, a ukrývam ju v igelitovom vrecku pod matracom. Bojím sa, že ak by zistila, že čítam, smiala by sa mi a knihu zničila. A potom by som si už nemohla požičiavať ďalšie.

Pri čítaní občas zabudnem na to, aký život žijem, že nemám kamarátov. Vtedy som hlavná postava, zaují-

mavá, múdra a taká, ktorá zažíva mnohé dobrodružstvá. Nesedím v zatuchnutej pivnici.

Vzdychnem si.

Keby sa dalo preskočiť päť rokov a ja by som mohla byť dospelá!

Zasnívam sa. Žili by sme v naozajstnom byte. Bolo by tam teplo a sucho. Mali by sme horúcu vodu a chodila by som do práce. Bračekom by som varila zdravé jedlo. Jedli by sme každý deň zeleninu a ovocie. Mali by sme televízor a spali v čistých posteliach.

Nikdy by neboli hladní. Nikdy by im nebola zima. U nás doma by sa nekričalo.

A mama by tam mala zakázaný vstup.

Spoza dverí sa ozve hlasné zachrápanie.

Pamätám si, ako som sa strašne bála, keď chlapci ešte neboli na svete a ja som bola sama doma. Mala som strach, že k nám príde a vyrazí dvere. Že si ma pomýli s Ivanou a zbije ma tiež. Alebo si ma ani nepomýli a zbije ma len preto, že je silnejší a môže. Ukrývala som sa za gaučom a nervózne napínala uši, aby som začula aj ten najmenší šuchot zo schodiska. Aj v decembri som mala otvorený balkón, aby som sa naň vedela rýchlo schovať. Alebo naň vybehnúť a volať o pomoc.

Aj keď, kto by mi pomohol?

Keď niekto zavolať policajtov, lebo ujo vyhadzoval oblečenie Ivaninej mamy z okna a hulákal, vyšla som na chodbu a počúvala. Policajti prišli, zaklopali na otvorené dvere, a keď sa zjavil opitý ujo, povedali mu: „No tak, Rado, nevyvádzať. Choď sa vyspať.“

Teta mala na tvári obrovskú modrinu z toho, ako ju udrel, a oni mu povedali, aby sa išiel vyspať.

A potom odišli. Kričal na ňu, že je suka a hnusná, od-

porná piča a že ak na neho ešte raz zavolá policajtov, tak ju zabije. Neveril Ivane, ktorá hystericky vrieskala, že ony policajtov nevolali.

Ak nepomohli im, prečo by pomohli mne?

O ľuďí ako my sa nikto nezaujíma.

Chlapci sa zobudia a ja prihrejem jedlo.

Sebi hltavo je a ja zatiaľ kýmim Janka zemiakovou kašou. Viem, že to pre neho nie je vhodné, ale nemám peniaze na mlieko. Lepšie ako nič.

„Mama tu s vami bola?“

„Krátko,“ povie Sebi s plnými ústami. Veľa toho nehanovorí. Prosila som mamu, aby ho dala do škôlky. Bol by tam predsa v teple, dostal by najesť a mohol by si nájsť kamarátov, no povedala, že nebude platiť za to, že sa jej niekto stará o decko, keď sa oň môžem postarať ja zadarmo.

„Povedala, kedy sa vráti?“

Pokrúti hlavou.

Vzdychnem si.

Po jedle Janka prebalím. Nemáme normálne plienky z obchodu, tak som si musela poradiť. Strčila som Sebiho do toho veľkého kovového koša, kam ľudia odkladajú svoje staré oblečenie, a on z neho povytáhoval veci. Tie som doma narezala a používame ich ako plienky. Aj ja tie handry používam, keď mám menzes. Práčku nemáme, som rada, keď nám Ivetina mama občas operie oblečenie, takže po každom použití handry vyhodím, a keď sa minú, znova ideme do toho koša. Usmejem sa na Janka. Keď už má plné bruško, škerí sa ako slniečko. Opatrne vykuknem z dverí. Stále tam leží. Nemôžeme ísť von, tak sa hráme. Trvá ďalšiu hodinu, kým zmizne. Vezmem kočík a vyrazíme von. Našla som ho pri odpadkových košoch. Dve kolieska má

vyfučané a jednu tyčku zlomenú, ale ako-tak sa s ním dá jazdiť. Sedím na lavičke, Sebi sa hrá v piesku, Janko nespí, ale sklopila som mu striešku kočička a pozerá sa na zamračenú oblohu.

„Baška, ahoj!“ posadí sa vedľa mňa Ivana a ja sa na ňu usmejem.

„Ahoj.“

„Ako dnes?“

„Nahovno.“

Pozrieme sa na seba a zasmejeme sa. Je to taká naša malá hra. Pýtame sa jedna druhej tú istú otázku a odpoveď je tiež vždy rovnaká.

„Tvoj oco si pospal pred našimi dverami,“ poviem jej.

„Vypadla som, hneď ako sa doplazil do bytu. Ešte len videl moje topánky v chodbe a už kričal, že som rovnako sprostá ako moja mama.“

„Nie si sprostá,“ namietnem a chytím ju za ruku.

„Ani ty,“ opätuje mi stisk.

Zložím si hlavu na jej plece. Niekedy si už aj ja začínam myslieť, že som sprostá. Mama to hovorí. Aj jedna učiteľka. Ostatní si to asi myslia. Aj spolužiaci mi hovoria, že som sprostá, škaredá, tupá, dutá a neviem aká. Chudera.

„Neviem, čo by som bez teba robila.“

„No... smrdela by si, pretože by si sa nemala kde umyť.“

Zasmejem sa. „Ty si koza.“

Vytiahne z vrecka čokoládovú tyčinku a ja sa odvrátim a prehltnem sliny.

„Dáš si?“

„Nie, vďaka,“ poviem s očami upretými na Sebiho.

Majú viac peňazí ako my, ale tiež nemajú veľa, pretože ujo veľa prepije. Teraz ani nemá robotu. Sladkosti

má Ivana iba párkrát za mesiac. Aj tak mi už dosť pomáha. Umývam sa u nich. Perú nám veci. Občas nám dajú najesť alebo teta kúpi v obchode mlieko pre Janka. Nemôžem chcieť viac.

Bez slova mi strčí polovičku tyčinky do ruky. Pozriem na ňu.

„Keby som ju chcela zjesť sama, urobím to po ceste sem.“

Zamrkám na ten kúsok čokolády a v očiach ma zaštipu slzy.

„Vďaka,“ zamumlem a odhryznem si len maličký kúsok, ktorý sa mi takmer okamžite rozpustí v ústach.

„Sebi, poď sem,“ zavolám brata a zvyšok dám jemu. Radosť v jeho očiach stojí za to, aby som prehltla sladké sliny.

„Hodujete tu bezo mňa?“ ozve sa za nami zhrozene.

Ivana si chce práve posledný kúsok tyčinky strčiť do úst, no Dávid ju chytlí za ruku a tyčinka zmizne v jeho ústach.

Celá tvár jej sčervenie a ja sa uškrniem. Myslím si, že je do Dávida zaľúbená. Stále po ňom pokukuje a často sa červená. Ale keď sa jej na to opýtam, tvrdí, že nie. A znova sčervenie.

A povedala by som, že aj ona sa mu páči. Pozerá na ňu inak než na mňa.

„Tak ako sa dnes máme?“ spýta sa Dávid a smiešne pohýbe obočím.

„Nahovno!“ odpovieme všetci nahlas a zase sa smejeme.

Jeho mama sa oňho stará. Chodí do práce. Nepije.

Je však hrozne prísna. Dávid bude mať o chvíľu sedemnásť a všetko mu zakazuje. Aj nás. Vraj nie sme dobrá spoločnosť. Raz mi ponúkol, že si u nich môžem